

Memorandum

Stimuleer de implementatie van kleinschalige detentiehuisen op landelijk en lokaal niveau.

Vzw De Huizen wil de gevangenissen en arresthuizen als detentievorm binnen de strafuitvoering geleidelijk vervangen door een veelheid van verschillende detentiehuisen. Die detentiehuisen geven een gedifferentieerd antwoord op de individuele en maatschappelijke noden die achter elke strafrechtelijke opsluiting schuilen. Door de schaalverkleining maken ze een detentie op mensenmaat mogelijk, die toelaat de gedetineerde beter te leren kennen, beter te begeleiden en beter op te volgen. Het slachtoffer kan er op rekenen dat er echt en concreet met de gedetineerde wordt gewerkt in de richting van herstel. Het detentiehuis verlaagt de drempel van de maatschappelijke dienstverlening tijdens de detentie. Door de spreiding van de detentiehuisen over het land, worden de lasten van de detentie gespreid en worden de mogelijkheden die in de samenleving voorhanden zijn om aan re-integratie te werken beter aangesproken. Gedetineerden kunnen tijdens hun detentie daadwerkelijk de buurt versterken door ingeschakeld te worden in de sociale, economische of culturele functies die het detentiehuis krijgt. Ze kunnen hun detentie dicht bij huis (of net verder van huis als dat nuttig is), doormaken waardoor de sociale context beter wordt aangehaald op het detentien- en reclasseringsplan. Een veelheid van detentievormen maakt het mee mogelijk om tijdens de detentie die twee plannen in elkaar te laten overvloeien, in een oplossingsplan vermaterialiseerd in een geïndividualiseerd en flexibel parcours doorheen diverse huizen. Zo wordt de detentie een zinvolle tijd die niet disruptief is, maar - zoals ooit werd vooropgesteld bij de omschakeling van lijfstraf naar vrijheidsberovende straf - zoveel als mogelijk helend voor slachtoffer, dader en maatschappij.

1. Detentiehuisen: stand van zaken

In een vorige legislatuur werd de eerste stap gezet richting kleinschalige detentie in België door het mogelijk maken en het openen van **transitiehuisen (detentiehuisen voor gedetineerden op het einde van hun straf)**. Op 28 juni 2018 werd de 'wijzigingen van de wet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten' waaronder de invoeging van een Hoofdstuk II bis. plaatsing in het transitiehuis gestemd in de kamer. Deze wijzigingen trede in werking op 8 juli 2018.

De federale overheidsdienst justitie lanceerde daarom een eerste oproep voor de uitbating van transitiehuizen in 2018. In september 2019 en januari 2020 startten de eerste transitiehuizen in respectievelijk Mechelen en Edingen.

Op heden is er één transitiehuis actief in Mechelen en opent binnenkort een tweede in Gentbrugge. Beide uitgebaat door project STERKHUIS, een samenwerking tussen G4S Care en Exodus Nederland.

In augustus 2022 lanceerde justitie een derde oproep voor de uitbating van transitiehuizen, die is nu lopende.

In de huidige legislatuur werd een volgende stap gezet in het uitbouwen van kleinschalig detentie in België, nl. door het mogelijk maken en openen van **detentiehuisen**. Dit is voorzien in het regeerakkoord van 30 september 2020, waar melding wordt gemaakt van de ontwikkeling en het verder uitbouwen van kleinschalige detentieprojecten voor bepaalde groepen gedetineerden zoals ouders met kinderen, jonge daders, gedetineerden kort voor vrijlating, etc. Daarnaast vermeld ook de Algemene Beleidsnota Justitie van 4 november 2020 dat er zal gekeken worden voor het creëren van detentiehuisen in het kader van differentiatie in beveiliging en in doelgroepen.

Midden 2021 werd beslist om het bouwen van detentiehuisen te koppelen aan de groep gedetineerden die een straf krijgen van **drie jaar of minder**. Op 1 september 2022 trede het luikt m.b.t. die straffen van de wet 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten tot aanpassing van de procedure voor de strafuitvoeringsrechter voor de vrijheidsstraffen van drie jaar of minder, in werking. De behoefte aan extra capaciteit voor deze doelgroep wordt geraamd op 720 plaatsen en het bouwen van **15 detentiehuisen** tegen eind 2024, met een capaciteit tussen 20 – 60 plaatsen, zou deze groep moeten kunnen opvangen.

Op 1 september 2022 startte het eerste detentiehuis in Kortrijk. Volgende detentiehuisen volgen binnenkort in Berkendael, Ninove, Olen en Zelzate. Daarnaast wordt er gewerkt aan het uitwerken van nieuwe plannen en locaties.

2. Stimuleer de implementatie van detentiehuisen op landelijk niveau

Met vzw De Huizen werken we sinds 2017 al aan het uitwerken van detentiehuisen voor specifieke doelgroepen, zodanig er stelselmatig detentiehuisen geïmplementeerd kunnen worden. Zo hadden we reeds de 'einde gestraften' (transitiehuizen), jongvolwassenen in detentie (loopplankhuizen) en ouders in detentie (moeder-kindhuizen). Zoals hierboven vermeld werden die laatste twee opgenomen in het Vivaldi-regeerakkoord en staan dus op de politieke agenda. Toen de regering besliste om detentiehuisen te bouwen werd niet beslist om dat voor één van bovenstaande groepen te doen, maar voor kortgestraften (<3jaar). Deze groep is helaas breed en zeer divers. Een aanbeveling is om niet te differentiëren op basis van strafduur, maar op basis van noden en behoeften zoals ook aangegeven in het regeerakkoord en de Algemene Beleidsnota Justitie. Vzw De Huizen beveelt onderstaande groepen aan als mogelijke volgende stappen in het uitbouwen van kleinschalige detentie (willekeurig gerangschikt):

- loopplankhuizen (voor jongvolwassenen tussen 18 en 25 jaar)
- detentiehuisen voor voorlopige hechtenis¹
- detentiehuisen voor ouders in detentie (te starten met moeder-kind detentiehuisen)
- detentiehuisen voor senioren in detentie
- detentiehuisen voor psychische kwetsbaren in detentie
- detentiehuisen voor gedetineerden op het einde van hun straf (meer transitiehuisen)

De huidige Minister van Justitie en zijn kabinet spreken over een stille penitentiaire revolutie die op termijn 80% van de gedetineerden in detentiehuisen wil. Dit om zinvolle detentie te creëren en de recidivecijfers stevig te doen dalen. Om daar te geraken zal men stapsgewijs te werk moeten gaan door detentiehuisen te bouwen voor doelgroep per doelgroep. **Wij vragen daarom aan uw partij om in het partijprogramma aandacht te hebben voor het bouwen van detentiehuisen voor nieuwe doelgroepen, met meer aandacht voor het oorspronkelijke concept van de detentiehuisen en met focus op differentiatie en lokale verankering.** Dit ter bevordering van de kwaliteit van deze kleinschalige detentiehuisen en de toekomst van ons Belgisch penitentiair landschap.

Wij roepen de volgende regering op om:

- **door te gaan met deze penitentiaire revolutie en dus werk te maken van nieuwe detentiehuisen maar met de focus om kwaliteit en differentiatie (d.i. nieuwe doelgroepen).**
- **een verdere uitrol van transitiehuisen van 100 plaatsen naar 250 plaatsen in België te voorzien.**
- **alle kleinschalige detentievormen grondig wetenschappelijk te monitoren.**

3. Stimuleer de implementatie van detentiehuisen op lokaal niveau

Vlaamse, Waalse en Brusselse steden en gemeenten zijn in de voorbije twee legislaturen voor het eerst aangesproken geworden om ruimte en medewerking te verlenen aan de uitbouw van kleinschalige detentie, in de vorm van transitie- en detentiehuisen. Voor het eerst sinds heel lang is de strafuitvoering geen exclusieve federale materie meer.

De regionale overheden, al iets langer maar toch recent actief binnen de strafuitvoering, vonden door die initiatieven nieuwe lokale partners in de uitwerking van hun penitentiaire visies. Dit spoot met het inzicht dat een strafuitvoering die los staat van de vrije gemeenschap weinig betekenisvolle inhoud en dus ook weinig kans op slagen heeft, wat weerspiegeld wordt in de hoge recidivecijfers.

Helaas staat de prille uitbouw van kleinschalige detentievormen nog steeds erg in het teken van de federale penitentiaire noden. Zo moesten de detentiehuisen voor kortgestraften in eerste instantie een antwoord geven op de overbevolking van de klassieke gevangnissen.

¹ Het oplossen van de problematiek van de voorlopige hechtenis in België moet mee op de politieke agenda komen om de kwaliteit van detentie te verbeteren en de overbevolking aan te pakken. Er moet dus een oplossing komen voor de hoeveelheid voorlopig gehechten en daarnaast zou deze doelgroep ook terecht kunnen in een detentiehuis mits het toepassen van het juiste veiligheidsniveau. Hier komt steeds meer draagvlak voor bij de magistratuur.

De uitbouw van beter in de samenleving verankerde detentie is evenwel pas zinvol als ze start bij de noden en de mogelijkheden die lokaal bestaan in het omgaan met criminaliteit en straf. Steden en gemeenten kennen hun moeilijke jongeren, hun jonge moeders die vluchten in druggebruik, hun psychisch en sociaal kwetsbare figuren. Helaas verdwijnen die naar aanleiding van misdrijven nog te dikwijls gedurende langere tijd uit het zicht, achter de muren van de gevangenis waar hun problematiek onaangeroerd blijft en zelfs verergert.

De vele gesprekken die vzw De Huizen had met lokale partners en besturen leerden ons dat zij vragende partij zijn om een actievere rol te spelen in bijvoorbeeld loopplankhuizen (kleinschalige detentiehuisen voor jongvolwassenen tussen 18 en 25 jaar). Op die manier willen ze vermijden dat die jongeren onder de radar van begeleiding en opvolging verdwijnen tijdens de uitvoering van hun straf of voorhechtenis. Maar ook ouderschapsdetentie en sterk-zorghuizen voor kwetsbare figuren kunnen rekenen op hun interesse.

VZW De Huizen roept uw partij op om zijn lokale afdelingen te activeren en te ondersteunen in de uitbouw van zo'n inclusievere, zinvolle detentievormen.

Zoals te verwachten roept het plan om in een bepaalde buurt een detentiehuis te openen veel weerstand op. Die weerstand is normaal en getuigt ook van betrokkenheid van bewoners op wat er in de buurt leeft. Ze is dus een ideaal aanknopingspunt om samen met de mensen en hun organisaties vorm te geven aan zinvolle detentie.

Veel te lang immers heeft de klassieke gevangenis van 'vadertje staat' de lokale energie en *know how* op het vlak van misdaad en straf onaangesproken gelaten. De 'moderne' onveiligheidsgevoelens zijn daarom even goed de vrucht van een industriële strafvorm die zich los van de mensen heeft ontwikkeld en hen zo heeft vervreemd van dat stuk van de samenleving, dan van de vele onzekerheden die een samenleving die in snelle transitie is, oproept.

Met het licht op de gemeenteraadsverkiezingen van eind 2024 roepen wij uw partij op om de medewerking aan – en in sommige gevallen ook het initiatief tot – de uitbouw van specifieke kleinschalige detentievormen op de politieke agenda van uw lokale afdelingen te doen plaatsnemen. Zo bouwen we samen aan een zinvolle strafuitvoering en blijft het niet bij woorden.

Hoe? Het is misschien niet aan een lokale afdeling van de partij om in hun verkiezingsprogramma te vragen voor een detentiehuis, maar ze zou er wel in moeten opnemen hoe ze kijkt naar de strafuitvoering en hoe een detentiehuis er eventueel moet uitzien wanneer de federale overheid er bij hen één zou willen implementeren. Zo kan een lokale afdeling vragen om bijvoorbeeld altijd in samenspraak met de buurt een detentiehuis tot stand te laten komen, of om altijd samen met de lokale partners de locatie uit te kiezen, maar ook welke doelgroep in hun detentiehuis kan komen (afhankelijk van de lokale situatie) of hoe groot zo'n detentiehuis mag zijn. Op die manier kan een lokaal bestuur beslissen over deze materie en kan de procedure met wederzijds respect verlopen.

Altijd bereid om verder in overleg te gaan.

Met de meeste hoogachting,

Vzw De Huizen